

Dimensiuni de receptare a limbajului plastic în procesul dezvoltării creativității artistice la studenți

Arbuz-Spatari Olimpiada, conferențiar univ., doctor în pedagogie,

Facultatea Arte Plastice si Design, UPS “Ion Creangă”

SUMMARY:

The purpose of the investigation is the theoretic grounding and practical-experimental validation of the methodology of development of artistic creativity in students by study and application of visual language elements.

The objectives of investigation referred to the historic exploration of the principles of art, artistic creativity and methodology of its development; structuring of principles of visual language and artistic creativity (of the students); establishing of the level of incipient/possible creativity of the students.

Creativitatea artistică, ca activitate esențială a ființei umane, se poate manifesta în fiecare aspect al procesului de creație.

Creativitatea artistică se produce pe dimensiunile *proces creator, produs creat, personalitate creatoare*; finalizează cu un anumit produs creat.

Personalitatea de creație valorifică resursele globale ale sistemului psihic uman.

Procesul de creație parcurge etape (faze) semnificative unei activități umane superioare - *pregătirea, incubația, iluminarea, verificarea*; include formularea de ipoteze, testarea lor și comunicarea rezultatelor.

Produsul creat în artele plastice are valoare estetică.

Personalitatea creatoare este esențial determinată de dezvoltarea:

- *aptitudinilor sale creatoare,*
- formarea/dezvoltarea/manifestarea *atitudinilor specifice* pentru arta plastică.

Noțiunile aferente celor două caracteristici esențiale ale personalității creatoare sunt

- *imaginația*, ca proces de reproducere a noului prin (re)combinarea informațiilor dobândite anterior;

- *inteligența* generală, care asigură rezolvarea de probleme și de situații-problemă;
- *gândirea logică* (determinativă) și
- *gândirea artistică* (reflexivă), care asigură *unitatea imaginației cu intelectul* (Kant), proiectată multifazic, în baza unității informațional-operațională, realizabilă în sens convergent-divergent;
- *aptitudinile speciale* (artistic-estetice);

- *atitudinile generale* (afective, motivaționale, caracteriale) și
- *atitudinile artistice (de receptare-creație)*.

L.S. Vâgotschi (1926) menționează, „artistul, este administrator de mare moștenire a tradițiilor populare, într-o mare măsură dependent de direcția de dezvoltare în artele plastice, tehnici de performanță, teme, imagini, metode, compoziții, etc. Valoarea operelor cu caracter creativ/personal ar trebui să fie atribuite doar în alegerea anumitor elemente (plastice), combinarea acestora, modificarea în limite de mostre/modele tradiționale populare, în general, acceptarea, transferarea a unor elemente tradiționale în sisteme contemporane” [5, p.28].

V. Lowenfield (1946) a definit aptitudinile de restructurare, analiză, sinteză și coerență a organizării procesului de creație, patru factori specifici particularităților funcționale ale proceselor psihice complexe: sensibilitatea față de probleme, care are la bază sensibilitatea senzorială, disponibilitatea receptivă, mobilitatea [Apud A.Roșca, 3, p. 113], aferente și creativității în artele plastice.

J. Guilford (1950) a elaborat *structura procesului creator în artele plastice*, cu patru tipuri de informație: *figurală, simbolică, semantică și comportamentală*, printre care *informația figurală* este considerată fundamentală, deoarece-i *concretă și senzorial-perceptivă*, și două etape principale ale procesului: *conceperea* temei în formă semantică și *transpunerea* ei în formă figurală [Apud A.Roșca, 3, p.111-113]; *a sistematizat aptitudinile intelectuale* aferente și personalității creatoare în domeniul artelor plastice: *inteligența concretă, inteligența simbolică, inteligența semantică, inteligența socială și capacitatea empatică* [Apud V.Dulgheru ș.a., 1, p. 24].

G.Popescu (2004) constată că latura transformativ-constructivă a personalității integrează întreaga activitate psihică [2, p.6-8]. Valorificând ideile umaniste ale unor personalități notorii (Descartes, Shakespeare, Bacon, Newton, Berkley), G.Popescu descrie trei dimensiuni esențiale ale personalității creatoare, sistematizate și precizate din perspectiva creativității în artele plastice:

1. *imaginația*, descrisă ca abilitate mentală de *compunere și descompunere*, de *combinare și recombinație* a ideilor;
2. *judecata*, care permite evaluarea ideilor elaborate prin imaginație, selectarea obiectelor obținute după criteriul adevărului și al utilității;
3. *gustul*, care este specific personalității creatoare și care asigură diferențierea ideilor frumoase de cele urâte [2., p. 9].

Potențialul creator al personalității creatoare, conform lui G.Popescu, poate fi stabilit după următoarele *niveluri ale creativității*:

- *creativitatea intuitiv-expresivă*;

- *creativitatea productivă*, care înseamnă dobândirea unor abilități utile pentru anumite domenii de artă;

- *creativitatea inventivă* - reprezintă capacitatea de a forma legături noi între elementele deja existente;

- *creativitatea inovativă*, care se atestă la un număr foarte mic de persoane și care implică găsirea unor soluții noi, originale, cu importanță teoretică sau practică; este nivelul specific talentelor;

- *creativitatea emergentivă*, specifică geniilor; poate duce la revoluționarea unor domenii ale științei sau artei, fiind nivelul accesibil geniului [2, p. 11-12].

Personalitatea creatoare, afirmă G.Popescu, deține trăsături intelectuale specifice, precum:

capacitate de gândire abstractă, flexibilă, independentă; sensibilitate în raport cu o anumită problemă care solicită soluții originale; spirit de observație exersat în diferite contexte; curiozitate epistemică stabilă; capacitate de a proiecta scopuri pe termen mediu și lung; perseverența în urmărirea scopurilor pe termen mediu și lung; încredere în sine, nevoia de a realiza ceva nou [2, p. 24].

Aptitudinile pentru artă, consideră G.Popescu, implică doi factori psihofiziologici principali: acuitatea vizuală și abilitatea manuală. Componentele esențiale ale aptitudinii artistice ar fi următoarele: *fixarea rapidă*, precisă și durabilă a imaginii vizuale a obiectelor; *tendința de percepere a întregului*, cu o înclinare mai redusă spre analiză; *aprecierea corectă a abaterii liniilor* de la verticală sau orizontală; *aprecierea sau reproducerea corectă a proporției obiectelor*; *aprecierea sau judecata artistică* (capacitatea de a distinge între copia și originalul unui tablou), *existența unor abilități de a desena*; *capacitatea de fixare rapidă*; *capacitatea de fixare exactă a imaginii vizuale și a obiectelor* [Ibidem, p.33, p.127].

Aptitudinile deosebite se evidențiază prin: *rapiditatea îmbinării proceselor și ideilor*, *gândirea operativă*; prin *fantezie și imaginație deosebită în procesul activității creative*. Artistul însuși își dezvoltă mereu, în procesul de creație, imaginația, gândirea și gustul artistic.

Trăsăturile de personalitate, dimensiunile nonintelectuale implicate în artă sunt: curiozitatea, pasiunea, productivitatea, interesele, nonconformismul, independența și inițiativa, capacitatea de asumare a riscului, interesul pentru complexitate [2, p. 80].

Talentul, în orice domeniu al artei, reprezintă cea mai înaltă formă de dezvoltare a aptitudinilor; o capacitate creatoare ridicată, un nivel superior de originalitate; el este o formă a aptitudinilor specifice și se manifestă în capacități sau abilități înnăscute, care fac posibilă atingerea unor performanțe superioare. [Ibidem, p. 82].

Sintetizate, *însușirile specifice* ale creatorului de arte plastice sunt: *calitățile senzoro-motorii implicate* – spiritul de observație, acuitatea vizuală, simțul luminii și al culorii, simțul proporției, al ritmului, al formei și volumului; *abilitățile motrice* – dexteritatea manuală, buna coordonare a văzului și auzului, precizia și rapiditatea în mișcările mâinii; *abilitățile intelectuale* – coeficientul de inteligență cel puțin mediu, imaginația bogată; *însușirile afective, motivaționale și caracteriale*: pasiunea față de artă, sensibilitatea, perseverența și puterea de muncă.

Tipul artistic, arată G.Popescu, reflectă realitatea prin intermediul unor imagini concret-senzoriale, prin receptarea elementelor limbajului plastic; cu ajutorul senzațiilor, percepțiilor, reprezentărilor; realizează reflectarea prin imagini abstracte, create cu ajutorul limbajului plastic [2, p. 80].

M.Roco (2004) indică dimensiuni esențiale ale activității creatoare: noutatea, originalitatea și valoarea teoretică sau practică, aferente și *creativității* [4, p.19-20]; o serie de atitudini creative dominante: interesul față de nou, atracția față de probleme dificile, capacitatea de a anticipa problemele dificile, curajul în abordarea dificultăților, independența în gândire și acțiune, nonconformismul, evitarea rutinei, perseverența, atracția față de complexitate, tendința de autodepășire, dorința de autodepășire, dorința de autoperfecționare, aprecierea valorilor [Apud G.Popescu, 2, p. 128]; a precizat rolul fiecărei emisfere cerebrale în creativitatea artistică [4, p. 52-53].

Examineate din perspectiva funcționalității lor creative, toate elementele sistemului psihic al personalității creatoare pot evolua ca *însușiri generale* ale personalității creatoare, constată M.Roco [4].

În acest context caracterul dinamic al personalității creatoare și a imaginii (compoziției) artistice este reflectat prin:

-unitatea/diversitatea/complementaritatea subiect-obiectului: imaginea este simultan subiect și obiect;

-originea libertății imaginii artistice în intenționalitatea și modalitatea subiectului receptor, a factorilor de influență asupra receptorului;

-capacitatea imaginii artistice de a fi simultan reală și ireală;

-caracterul dinamic al imaginii artistice, mobil și pluralist;

-imaginea ca realitate interioară conștientizată;

-imaginația creatoare ca fenomen specific psihismului;

-arta ca proces de cunoaștere a cunoașterii, conștiință a conștiinței;

-contopirea în artă a subiectului cu obiectul;

-capacitatea imaginației creatoare de a oferi libertate interioară-exterioară;

-suficiența de sine a universurilor create de imaginație – subiective și obiective, reale și fantastice, adevărate și false etc.;

-adevărul imaginației creatoare: aici totul este adevărat, pt că totul este posibil; și orice posibilitate este una adevărată;

- caracterul reversibil al temporalității în artă și caracterul ludic al spațiului;

- arta ca produs spiritual, ca interacțiune a universurilor biologic, fizic și psihic – arta ca transfigurare a lumii reale;

- valoarea conceptuală prin excelență a activității în artă;

- caracterul iminent al emoției în artă: artă fără emoție nu există; afecțiunea este un dat al ființei, deci *arta este esențială ființei*.

- receptorul de artă ca păstrător-adeveritor al operei de artă;

- receptorul ca al doilea creator al operei de artă.

Sistemele psihologice activate în procesul de creație contribuie la discursul teoretic/practic; *receptarea operelor de artă./elaborarea* lucrării proprii cu aplicarea elementelor limbajului plastic.

Bibliografie:

1. Dulgheru V., Cantemir L., Carcea M. Manual de creativitate. Chișinău: Tehnica-Info, 2000. 254 p.
2. Popescu G. Psihologia creativității. București: Fundației Române de Măine, 2004. 144 p.
3. Roco M. Creativitate și inteligență emoțională. Iași: Polirom, 2004. 245 p.
4. Roșca A. Creativitatea generală și specifică. București: Editura Academiei Române, 1981. 246 p.
5. Выготский Л. Психология искусства. Москва: Искусство, 1986. 573 p.
6. Выготский Л. Воображение и творчество в детском возрасте. Москва: Просвещение, 1986. 91 p.